

Generelt om magtanvendelse

Center Pleje og Omsorg

Mulige former for magtanvendelse

Serviceoven opremser syv former for magtanvendelser, der lovligt må anvendes.

- Alarm og pejlesystemer § 125, stk. 1 og 2
- Særlige døråbnere § 125, stk. 3
- Fastholde og føres til andet rum § 126
- Fastholdelse i hygiejnesituationer § 126a
- Tilbageholdelse i boligen § 127
- Anvendelse af stofseler § 128
- Optagelse til særlige botilbud uden samtykke § 129

Alle andre former for anvendelse af magt er ulovlige, men kan være straffrie, hvis de falder ind under *nødværge* eller *nødret* (se nærmere nedenfor).

Grundlæggende betingelser for magtanvendelse

Magtanvendelse kan kun være lovligt, hvis følgende grundlæggende betingelser er opfyldt:

- Personen har en dokumenteret betydelig og varigt nedsat psykisk funktionsevne, og han/hun er visiteret til hjælp (§§ 83-87 eller §§ 101-104).
- Alt, hvad der er muligt, skal forinden være foretaget for at opnå personens frivillige medvirken til en nødvendig foranstaltning.
- Magtanvendelsen skal stå i rimeligt forhold til det, der søges opnået (=mindst indgribende foranstaltning, der kan opfylde formålet).
- Magtanvendelse skal udøves så skånsomt og kortvarigt som muligt og med størst mulig hensyntagen til den pågældende og andre tilstedeværende således, at der ikke forvoldes unødigt krænkelser eller ulempe.

Herudover skal alle krav for den konkrete af de syv magtbestemmelser være opfyldt. Se den konkrete instruks for den pågældende type magtanvendelse.

Hvornår er der *ikke* tale om magtanvendelse

Der er kun tale om magtanvendelse, hvis den foranstaltning, der iværksættes, har til formål – mod borgerens vilje – at begrænse borgerens frihed til frit at bevæge sig eller vælge opholdssted. I ministeriets magtbekendtgørelse er det formuleret som "*fysiske indgreb i selvbestemmelsesretten*".

Samtykke

Hvis borgeren efter at være blevet informeret om, hvad der skal ske (f.eks. at vedkommende skal have en stofsele på), giver et samtykke til foranstaltningen og forstår hvad et samtykke indebærer og omfatter, er der ikke tale om magtanvendelse.

Et evt. samtykke skal foreligge, inden handlingen foretages. Det må ikke opnås efterfølgende. Samtykket kan være udtrykkeligt, dvs. skriftligt eller mundtligt. Hvis det er mundtligt, skal der laves notat om det i journalen.

Samtykket kan være stiltiende, f. eks. i situationer, hvor borgeren ikke kan udtrykke sig, men ved handling eller andre kropslige signaler lader forstå, at vedkommende samtykker (der skal i journalen laves et notat, der klart beskriver den måde borgeren har signaleret et informeret samtykke på, og at det er en måde borgeren normalt giver udtryk for samtykke. F.eks. hvis borgeren smiler / smiler med øjnene når de indvilliger i noget).

Passivitet kan aldrig anses for samtykke.

OBS! Et samtykke fra andre – f.eks. pårørende eller værger - er aldrig gyldige i forhold til magtanvendelse efter serviceloven. Det skal dog altid overvejes, om der er pårørende, der med fordel kan inddrages i et samarbejde for at undgå anvendelse af tvang, men pårørende kan aldrig beslutte eller "give lov". Pårørende kan og må naturligvis ikke bruges til at omgå magtreglerne, f.eks. ved at holde borgeren fast i en situation, hvor der er problemer med medicin givning, påklædning osv.

Hvis der er beskikket en personlig værge, skal denne altid inddrages, men kan heller ikke beslutte eller "give lov" eller på anden måde bistå i at omgå magtreglerne.

Omsorgspligt

Servicelovens § 82 omhandler foranstaltninger, som udelukkende iværksættes med henblik på at skabe øget tryghed, en bedre ligge- eller siddestilling, eller forhindre skader og som ikke samtidig mod borgerens vilje forhindrer denne i at flytte sig fra et sted til et andet, er ikke magtanvendelse – men er det man kalder omsorgspligt. Eksempler på omsorgsmidler kan være brug af **sengehest, positionsseler, støttegreb, kropsstøtte, styrthjelm** mv, som sikrer, at borgeren kan ligge trygt uden uforvarende at rulle ud over sengekanten, kan sidde ret op i en kørestol eller at en spastiker kan færdes rundt i bygningen uden konstant at slå hovedet. Omsorg kan aldrig omfatte brug af fysisk magt. Omsorgsmidlet må ikke bruges til at sikre, at borgeren forhindres i "med vilje" at flytte sig, f.eks. komme ud af sengen. Så bruges det nemlig som et magtmiddel, hvilket er ulovligt.

Nødværge og Nødret

Nødværge

Straffeloven indeholder i § 13 mulighed for, at fysisk magt, som ellers ville være ulovligt, kan forblive straffri, hvis handlingen er foretaget i nødværge, dvs. har været nødvendig for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende angreb. Nødværgehandlingen skal dog være afpasset til situationen (bl.a. angrebets farlighed og angriberens person).

Eksempelvis vil det være straffrit med f.eks. armen eller en genstand at afparere et påbegyndt knytnæveslag eller med et kosteskæft at slå en kniv ud af hånden på en borger, der er ved at angribe med kniven. Modsat vil det ikke være udøvelse af nødværgeret at anvende magt mod borgeren *efter* at angrebet fra ham/hende er gennemført, *medmindre* borgeren gør tegn på straks at ville angribe igen.

Nødret

Straffelovens § 14 fastsætter tilsvarende, at ulovlige handlinger, der er foretaget af nød (nødret), er straffrie, hvis handlingen var nødvendig til afværgelse af truende skade på person, bygninger, eller ting og lovovertrædelsen (magtanvendelsen) måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Eksempelvis vil det være straffrit at bruge magt for at flytte en borger fra afdeling A til afdeling B, hvis der er udbrudt brand i Afdeling A.

Allerede fordi den ulovlige (men straffrie) magtanvendelse, der kan ske via nødværge og nødret, altid vil være akut, kan der ikke søges om tilladelse til at udøve nødværge eller nødret.

Akut magtanvendelse

Den eneste form for akut magtanvendelse – dvs. uden forudgående tilladelse fra Borgervisitationen – der efter serviceloven lovligt kan foretages, er fastholdelse og føring af en borger til et andet opholdsrum (Servicelovens § 126). Se hertil den konkrete instruks herom.

Enhver anden form for magtanvendelse uden forudgående tilladelse fra Borgervisitation vil være ulovlig, men *kan* efter omstændighederne falde ind under den ulovlige (men straffrie) magtanvendelse, der kan ske via nødværge og nødret.

Ansøgning om tilladelse til magtanvendelse

Inden der iværksættes magtforanstaltninger, skal Borgervisitation have givet tilladelse. Der skal dog ikke forudgående søges om tilladelse til magtanvendelser i forbindelse med udøvelse af nødværgeret eller nødret og heller ikke akut magtanvendelse i de tilfælde, hvor det kan komme på tale.

Fremgangsmåde ved ansøgning:

- Lederen fremsender ansøgning om tilladelse til anvendelse af magt til Borgervisitation, hvori der angives hvilket indgreb, der anses for nødvendigt og dokumentation for at betingelserne for magtanvendelse er opfyldt.
- En evt. værges bemærkninger (eller hvis en sådan ikke findes – nærmeste pårørendes bemærkninger) til foranstaltningen skal fremgå.

Borgervisitations afgørelse om tilladelse til magtanvendelse

- Borgervisitation sikrer, at alle betingelser er opfyldt, herunder at der er den nødvendige dokumentation for den varigt nedsatte funktionsevne.
- Afgørelse om tilladelse til brug af magt skal skriftligt meddeles den leder, der har ansøgt om magtanvendelsen samt pågældende borger, som gives klagevejledning.
- Hvis borgeren ikke selv er i stand til at klage, skal beslutningen skriftligt meddeles den pågældendes værge, evt. pårørende/ ægtefælle, idet en af disse i så fald er klageberettigede. Personlig værge går forud for pårørende.

Ved indgreb efter SEL §§ [127](#), [129](#), stk. 1 vil den tildelte advokat selvstændigt kunne påklage afgørelsen.

- Senest 3 måneder efter afgørelsen er sendt, følger Borgervisitation op på om betingelserne for magtindgrebet stadig er opfyldt.

Benyttelse af godkendt magt vil efter ansøgning typisk blive bevilget for en afgrænset periode. I forbindelse med bevillingen skal der tages stilling til varigheden af godkendelsen. Formålet med bevillingen er netop i den pågældende periode, at give medarbejderen mulighed for at udvikle metoder, som gør fremtidig brug af magt unødvendig.

Undtaget herfra er flytning uden samtykke ([§ 129](#)), som er en varig foranstaltning.

Udarbejdelse af handleplan

SEL § 136 stk. 2 pålægger kommunen at udarbejde en handleplan for alle personer, overfor hvem der er truffet beslutning om magtanvendelse.

Ældreområdet: Handleplanen udarbejdes af hjemmeplejelederen eller Ældrecenterlederen - så vidt muligt i samarbejde med borgeren.

Registrering, indberetning og tidsfrister

Hver gang der iværksættes magtanvendelse skal indgrebet registreres og indberettes til Borgervisitationsafdelingen via skemaer udarbejdet af Socialstyrelsen. Magtanvendelse, der er omfattet af nødværge eller nødret registreres og indsendes i lighed med øvrige magtanvendelser.

Vejledning og registreringskemaerne findes på socialstyrelsens hjemmeside – samt i CARE

Skema 1 benyttes til registrering og indberetning af godkendt magtanvendelse, jf. SEL §§ 125, 126, 126 a, 127 og 128. Medarbejderen skal registrere episoden straks eller senest dagen efter den har fundet sted.

Lederen har pligt til at indberette magtanvendelsen, dvs. indsende skemaet til Borgervisitation hver måned.

Skema 2 benyttes til registrering og indberetning af akut magtanvendelse, jf. SEL § 126 og andre tilfælde af magtanvendelse, som Borgervisitation ikke har givet tilladelse til.

Medarbejderen skal registrere episoden straks og senest dagen efter den har fundet sted.

Lederen skal indberette magtanvendelsen senest på 3. dagen efter magtanvendelsen har fundet sted.

Skema 3 benyttes til registrering og indberetning af magtanvendelse, jf. SEL § 129.

Indberetning - hvordan

Indsendelse på ældreområdet skal ske til mailadressen su@rebild.dk

Til Borgerens egen handlekommune (sikker post), hvis denne er en anden end Rebild Kommune

Særligt om advokatbistand, værgemål og bisidder

Visitationen skal sørge for, at borgeren får gratis advokatbistand i sager om:

- Tilbageholdelse i boligen, hvor tilbud om advokat skal gives så tidligt som muligt og senest samtidig med, at afgørelse om tilbageholdelse træffes efter servicelovens § 127 (se nærmere under den konkrete instruks for § 127).
- Optagelse i særlige botilbud uden samtykke efter servicelovens § 129 stk. 1, hvor tilbud om advokat gives, når det besluttet at udfærdige indstilling om optagelse i særligt botilbud. (se nærmere under den konkrete instruks for § 129)

I følge § 6 i magtanvendelsesbekendtgørelsen har kommunen pligt til at benytte de advokater, der er udpeget af Statsforvaltningen. Dog kan den, der iværksættes foranstaltninger over for, efter § 7 i bekendtgørelsen altid vælge sin egen advokat, men kommunen skal i så fald påse, at en advokat, som er privat antaget, ikke bliver inhabil på grund af forholdet mellem klienten og klientens ægtefælle, pårørende m.fl.

NB! Pårørende eller andre kan ikke pege på en advokat på borgerens vegne.

Udgiften til advokat i form af salær og transport afholdes af Borgervisitationen.

Har borgeren ikke allerede en værge, skal kommunen i sager om optagelse i særligt botilbud sørge for, at en sådan beskikkes. Ansøgning om værgemål fremsendes til statsforvaltningen senest sammen med indstillingen om optagelse i et særligt botilbud.

Advokatbistand og værgemål udelukker ikke borgeren fra at benytte en bisidder, der kan være til støtte for den pågældende under sagen.